

Bulletje Verboden

Opstand op het Gemeentelijk Atheneum

Bezetting Gemeentelijk
Atheneum, 12 maart 1970
Collectie Beeldmateriaal
HUA Foto 't Sticht

Eind jaren zestig en begin jaren zeventig eisten studenten en scholieren democratisering van de veelal nog autoritair geleide onderwijsinstututen. Die strijd ging gepaard met vele acties, demonstraties, bezettingen én confrontaties met de politie.

In Utrecht waren het leerlingen van het Gemeentelijk Atheneum die het eerst in opstand kwamen.

PAUL VAN DER GAAG

Na Parijs 1968, Amsterdam 1969 volgde Utrecht 1970. In Parijs namen studenten de universiteit in bezit en gingen ze de straat op, in Amsterdam werd het Maagdenhuis bezet en nog geen jaar later had Utrecht de primeur van de eerste scholierenbezetting. Zo'n bezetting was onafwendbaar in een tijd waarin de vanzelfspre-

kende autoriteit van ouders, leraren en oom agent overal ter wereld werd aangetast. Dat onder scholieren de bom het eerst barstte in Utrecht komt volgens toenmalig scholier, Henk Westbroek, 'omdat zoiets nu eenmaal gebeurt op de plek waar het het ergst is.' En op het Gemeentelijk Atheneum was het 'heel erg', volgens hem. Het waren leerlingen van die school - net ontstaan uit het sa-

mengaan van de Rijks HBS en de MMS (Middelbare Meisjes-school) -, die als eersten in opstand kwamen. Hun acties leidden uiteindelijk in het voorjaar van 1970 tot de eerste schoolbezetting van Nederland. Tot de bezetters behoorden enkelen nu nog bekende Utrechtse, zoals de zanger, cafébaas en diskjockey Henk Westbroek, NOS Journaal-redacteur Harmen Roeland, Leefbaar Utrecht-raadslid Rob Kok en Cees Eyron, eigenaar van de Winkel van Sinkel.

Verplicht kleumen

Het begon allemaal in september 1969, ten tijde van de Maagdenhuisbezetting, met de oprichting van de onafhankelijk-

WETHOUDER WIL „SPANNINGE N” VOORKOMEN

Vergaderen leraren atheneum met hun leerlingen verboden

Nieuw Utrechts Dagblad
10 februari 1970
Collectie Rob Kok, Utrecht

(Van een onzer verslaggevers)

ke schoolkrant *Bulletje*. Alle bijdragen van de scholieren werden ongcensureerd geplaatst. Er was geen hoofdredacteur en zelfs geen officiële redactie, alleen een coördinatieteam dat zorg droeg voor de verschijning. *Bulletje* was een gestencilde blaadje, qua vormgeving duidelijk geïnspireerd door andere alternatieve uitgaven uit die tijd zoals *Hitweek*. De inhoud was in eerste instantie nog vrij onschuldig. Naast tekeningen, gedichtjes en recensies van popmuziek vond de lezer ook nog het voor schoolkranten gebruikelijke interview met de conciërge en de wiskundeleraar. Maar daar kwam al gauw verandering in. Het strenge regime op de school werd op de hak genomen, waarbij vooral rector Hut en conrector Köster het moesten ontgelden. Uit *Bulletje* nummer 20 (30 mei 1970):

'Mijn Gebed'

Meneer Hut die op de kade zijt
Uw naam worde geheiligd
Uw wil geschiede
Geef ons heden ons dagelijks les-
voer
En vergeef ons onze actie
Zoals wij anderen hun acties
vergeven
En leid ons niet in een parlement
Maar verlos ons van *Bulletje*
Amen

UTRECHT, dinsdag. — Leraren aan het Gem. Atheneum mogen zich op school alleen maar bezighouden met lesgeven en met activiteiten die daarmee ten nauwste samenhangen. Ze moeten zich bij het lesgeven beperken tot het vastgestelde leerplan en over schoolorganisatorische vraagstukken — in de ruimste zin — mag niet worden gesproken. Ook buiten de school en het schoolverband mogen geen bijeenkomsten van leraren met leerlingen plaatsvinden.

Dit heeft de Utrechtse wethouder van onderwijs, de heer H. van der Vlist, bepaald. Hij wil met deze maatregelen „spanningen als gevolg van ongerichte communicatie” op school voorkomen, en bevorderen dat de opbouw van het schoolparlement op het Atheneum in rustige sfeer zal verlopen.

De wethouder heeft er geen bezwaar tegen dat de rector een lokaal van de school beschikbaar stelt, waarin de leerlingen desgewenst met elkaar kunnen discussiëren over de democratisering van het Atheneum, maar de leraren mogen daarbij dan niet aanwezig zijn.

Het schoolparlement op het Atheneum zal op korte termijn worden opgericht. Het zal een experimenteel karakter hebben, omdat de gemeenteraad over dit onderwerp nog een besluit moet nemen. Gestreefd zal worden naar een zo groot mogelijke openheid.

Bij de opbouw van het schoolparlement zullen de leerlingen contact onderhouden met een „driemanschap” dat uit het lerarencorps is gevormd. Aangewezen zijn mevrouw M. G. T. Waalwijk-van Rijn en de heren P. H. Donck en W. K. Spruij.

De aanleiding voor de uitbarsting van de onvrede was eigenlijk vrij klein. Het was januari 1970 en het was koud buiten. De leerlingen stonden te kleumen. Verplicht te kleumen, want in de grote pauze moesten ze naar buiten, weer of geen weer. Daar moest een einde aan komen vonden ze. Toen ze acties gin-

gen voorbereiden om dat te bereiken, bleek er nog veel meer onvrede te bestaan. Resultaat: een oproep tot actie en een ultimatum aan de directie:

'Vanaf vandaag begint de school niet om half negen, maar om vijf over half negen. Het hele lesprogramma schuift dus vijf minuten op. Stoor je niet aan de bel. Wij gaan door tot onze rechtvaardige eisen zijn ingewilligd. En onze eisen zijn:

- uitspraak over het binnenblijven;
  - openbaarheid van de lerarenvergaderingen;
  - en instelling van een structuur waarin alle belanghebbenden zijn vertegenwoordigd.
- Deze eisen dienen voor vrijdag te worden ingewilligd. Zo niet dan zal Aksiegroep 52 zwaarder geschut in stelling brengen.'*

Hut later verslag moest doen van de gebeurtenissen beschreef hij die als volgt: 'Een groep leerlingen drong het gesloten gebouw binnen, enige materiële schade ontstond. Leuzen zingend stonden ze in de deuropening van de vergaderzaal. Er ontstond een korte discussie tussen de voorzitter en de leerlingen.'

Voorzitter: 'Wat zijn jullie van plan?'

Antwoord: 'Wij willen stencils uitdelen.'

Voorzitter: 'Als ik dat toesta, verlaten jullie dan daarna dit gebouw?'

Antwoord: 'Ja.'

De stoet werd daarop de vergaderzaal binnengelaten, de stencils werden uitgereikt, toegelicht en een korte discussie volgde. Daarna verzocht de rector de leerlingen het gebouw te verlaten. De meeste leerlingen zwegen, doch enige eisten op hoge toon schorsing van de vergadering. Zij wilden discussiëren. Op de vraag van de voorzitter of schenden van enen belofte een goede basis is tot samenwerking, antwoordde leerling Westbroek: 'U hebt ons al zo vaak bedonderd, nou doen wij dat ook eens'. De rector gaf conrector Köster in het geheim het teken de politie te waarschuwen en sloot de vergadering.'

Een van de leraren die in de gaten had dat de politie op komst was, was leraar Nederlands Robért Bollen. Hij sympathiseerde met de eisen van de leerlingen en op het moment dat conrector Köster de politie ging belten, wist hij de leerlingen naar

buiten te krijgen en gingen ze in optocht naar *Kasino* om daar nieuwe acties te bedenken. Nog achttien andere leraren kozen ook de kant van de leerlingen en gingen mee. Volgens conrector Maarten Köster was het zelfs zo dat die kritische leraren de oorzaak van alles waren: 'Wij waren van mening dat die leerlingen opstandig gemáákt zijn, maar dat nooit zelf begrepen hebben. De eisen kwamen niet van de leerlingen, maar van bepaalde leraren.'

Henk Westbroek erkent dat dat gedeeltelijk waar is. De leraren fluisterden hun zo nu en dan wel een ideetje in. 'Maar het is beslist niet zo dat we alles deden wat zij zeiden. We stonden er kritisch tegenover. Natuurlijk brachten ze ons wel eens op een idee. Daar waren we blij om. Als we ons iets aan lieten praten, dan lieten we ons dat gráág aanpraten.'

Kritische leraren

Hoogtepunt van alle acties was de bezetting van de school op 13 maart 1970. Aanleiding was dat dertien Bulletje-activisten voor drie dagen geschorst werden. Als reactie hierop bezetten zo'n 200 leerlingen 's ochtends vroeg de school. Ze waren voorbereid op een langdurige bezetting. Maar het liep allemaal anders. Actievoerder Rob Kok: 'Ik geloof dat we nog geen twee uur binnen geweest zijn, toen werden we door de politie alweer met harde hand verwijderd.'

Actievoerders Henk Westbroek en Trees Roose werden vervolgens door de directie als hoofdschuldigen aangemerkt en voor acht dagen geschorst. Maar daar bleef het niet bij. De bezetting mocht dan snel beëindigd zijn, maar de pers was erdoor wakker geschud. Niet alleen de plaatselijke pers, maar ook de landelijke. En door al die commotie ging ook de gemeenteraad zich er mee bemoeien en stelde een onderzoekscommissie in, de Commissie-Van Dam.

Ontruiming Gemeentelijk Atheneum, 12 maart 1970
Collectie Beeldmateriaal
HUA Foto 't Sticht

Aksiegroep 52 was geen groep van 52 anonieme leerlingen, maar een naam verzonnen door de groep rond Bulletje. Aan die groep deed naast de leerlingen ook een enkele kritische leraar mee. Bulletje werd de spreekbuis van de opstandige leerlingen en werd daarom door de schooldirectie verboden. Maar het resultaat was averechts. Op het hoogtepunt van de scholierenacties verscheen het blad zelfs dagelijks. Het actiecentrum waar de scholieren samenkwamen was het jongerencentrum *Kasino*, waar ze gratis hun pamfletten mochten stencilen.

Politie-ontruiming

Dat het allemaal zo uit de hand liep, was vooral te wijten aan de starre houding van de schooldirectie, die vanaf het eerste moment weigerde op de eisen van de scholieren in te gaan. Sterker nog: toen een grote groep leerlingen op vrijdagochtend 30 januari 1970 de lerarenvergadering binnendrong met de bedoeling over hun eisen te praten werd de politie ingeschakeld. Toen rector

Bezetting Atheneum vrij ruw door politie ontruimd

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT, vrijdag. — De Utrechtse politie heeft gistermiddag de hal ontruimd van het gemeentelijk Atheneum aan de Witte-vrouwenkade. De schoolleiding had politiehulp gevraagd omdat ongeveer driehonderd leerlingen het gebouw niet wilden verlaten. Zij hadden de hal ruim twee uur bezet gehouden uit protest tegen het voor drie dagen naar huis sturen van dertien leerlingen. Ook eisten zij pamfletten terug die de directie de vorige dag in beslag had genomen.

Van de dertig onder leiding van inspecteur J. Wiarda opererende politiemannen verloren enkelen af en toe hun zelfbeheersing. Scholieren die niet wilden lopen werden op ruwe wijze de stenen treden voor het gebouw af naar buiten gesmeten.

Er werden vier leerlingen gearresteerd, onder wie de veertienjarige zoon van het Utrechtse PSP-raadslid, mevrouw Hoepelman. Hij en een vijftienjarige medeleerling hadden naar de politiemannen in actie „fascisten” geroepen. De arrestanten konden later door de ouders worden opgehaald.

Dat directeur T. P. Hut zijn gezag met hulp van de politie heeft willen handhaven wordt door enkele leraren „een tragisch blijk van onvermogen” genoemd. Als er een beroep op een paar leraren was gedaan de leerlingen toe te spreken, waren ze er rustig uitgegaan”, zei een leraar ons. Onderdirecteur drs M. H. J. Köster bevestigde dat niet aan leraren is gevraagd te bemiddelen. „We hebben al zo lang gepraat”, zei hij.

Schoolblad

De dertien geschorste scholieren komen allen uit dezelfde klas. Zij hadden woensdag vergadering waar een schoolparlement werd voorbereid en op straat reclame gemaakt voor het door de directie verboden schoolblad „Bulletin”. Zij verzuimden hierdoor een natuurkundeles, wat volgens de schoolleiding de reden van de schorsing is. Maar veel leerlingen uit andere klassen hebben hetzelfde lesuur verzuimd en liepen géén straf op.

Uit protest tegen de maatregel tegen de dertien leerlingen trokken na de pauze enkele honderden leerlingen van het Atheneumschoolgebouw in de Kruisstraat naar het gebouw aan de Witte-vrouwenkade en bezetten omstreeks half één de hal. Zij eisten ook stencils terug met de tekst van een „Bulletin”-lied, die onderdirecteur Köster de vorige dag in beslag had genomen. Om ongeveer drie uur begon de politie met de ontruiming.

Binnen de school zelf stonden intussen twee groepen steeds onverzoenlijker tegenover elkaar: leerlingen, kritische leraren en een deel van de ouders aan de ene kant, de rest van de ouders, leraren en de directie aan de andere. Conrector Maarten Köster denkt niet dat de directie door een coulantere houding de escalatie had kunnen voorkomen: „Het doel was actie voeren. Als wij hadden toegegeven, waren ze wel met een volgend punt gekomen.”

En daarmee heeft Köster een punt, want in het in datzelfde jaar verschenen *Rode boekje voor scholieren* valt te lezen: „Als ze toegeven, waren je eisen niet belangrijk genoeg om actie voor te voeren. Als ze weigeren ben je waar je wezen moet: met praten is niets te bereiken.” En dat Rode boekje is geschreven door de organisatie van *Kritiese Leraren*.

Het is dus geen wonder dat de directie die kritische leraren als de hoofdschuldigen zag en bij de door de gemeente ingestelde commissie pleitte voor hun ontslag of overplaatsing, terwijl het andere kamp juist verwijdering van de directie wilde.

De uit drie rectoren van andere scholen bestaande Commissie-Van Dam koos uiteindelijk de zijde van collega rector Hut, en

deed aan het gemeentebestuur de aanbeveling om de voorman van de kritische leraren, Robèrt Bollen, te ontslaan. Drie anderen die nog geen vast contract hadden, waren toen al ontslagen.

Even leek het er op of de school-directie, na een turbulent jaar, uiteindelijk toch als overwinnaar uit de bus kwam. Maar in de gemeenteraad waren de meningen intussen gaan schuiven. Leerlingen en leraren hadden de linkse partijen, met name de toen almachtige PvdA, weten te winnen voor hun standpunt. De meerderheid van de raad nam de conclusies en aanbevelingen van zijn eigen commissie niet over. De kritische leraar Nederlands Robèrt Bollen mocht blijven en er werd besloten het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum in te schakelen om tot een oplossing te komen.

Teleurgesteld door deze uitkomst meldden rector Hut en conrector Köster zich ziek en hun grote tegenstrever Bollen werd benoemd in de tijdelijke nieuwe schoolleiding. De democratisering ging door. Er kwam een schoolparlement en bij regen mochten de leerlingen voortaan tijdens de pauze binnen blijven. Maar dat maakten de meeste actievoerders niet meer mee, want het was inmiddels wel een schooljaar verder. Henk Westbroek en consorten hadden toen al examen gedaan en hebben daarna ongetwijfeld nog een energerende studietijd gehad. Het was tenslotte het begin van de roerige jaren zeventig.

Paul van der Gaag is journalist en werkt voor de VPRO-radio. Hij is redacteur en presentator van het programma *Onvoltooid Verleden Tijd* (OVT).

Bronnen

Dit artikel is gebaseerd op materiaal van een uitzending van het radioprogramma OVT. Daarvoor heeft de auteur de belangrijkste betrokkenen geïnterviewd en de persoonlijke archieven ingezien van hoofdrolspelers Köster, Bollen en Roose.

Nieuw Utrechts Dagblad
13 maart 1970
Collectie Rob Kok, Utrecht